

بررسی عملکرد مالی دولت در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۲

مرتضی کیانی، محمدمهدی جعفری

مقدمه

این گزارش با هدف ارائه تصویر کلی از وضعیت مالی دولت و کسری بودجه چهارماهه ابتدایی سال ۱۴۰۲ تدوین شده است و مشتمل بر دو بخش اصلی است. در بخش اول عملکرد منابع و مصارف عمومی در چهارماهه ابتدایی سال بررسی و به‌طور خلاصه مهم‌ترین نکات کارشناسی درباره آن ارائه شده است. در بخش دوم عملکرد منابع و مصارف جدول هدفمندسازی یارانه‌ها (تبصره «۱۴» قانون بودجه) بررسی شده که در قانون بودجه رقم چشمگیری داشته و در سقف منابع و مصارف عمومی منعکس نمی‌شود.

بررسی منابع و مصارف بودجه عمومی

در جدول ۱ گزارش عملکرد منابع و مصارف چهارماهه سال ۱۴۰۲ ارائه شده است. همچنین در این جدول درصد وصول منابع بودجه نسبت به مصوب چهارماهه درج شده است. مهم‌ترین نکات این جدول در بخش تحقق منابع به شرح ذیل است:

- به‌صورت کلی منابع محقق شده در چهارماهه ابتدایی سال، ۶۳ درصد مصوب چهارماهه اول سال است. بنابراین ۳۷ درصد منابع در این برهه تحقق نیافته است.

ناظران علمی: (سیدمحمدحسین فاطمی و سیدعباس پرهیزکاری)، گرافیک و صفحه‌آرایی: (مهدیه قمچیلی)، ویراستار ادبی: (شیوا امین اسکندری)

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

مشخصات گزارش

دفتر مطبوعات بخش عمومی

شماره مسلسل:
۲۳۰۱۹۳۵۰

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۷/۳۰

- در چهارماهه نخست سال، از بین منابع مختلف، ردیف «سایر» بالاترین درصد تحقق (۱۳۵ درصد) را نسبت به مقدار مصوب چهارماهه رقم زده است. منظور از این ردیف همه منابعی است که در ردیف‌های دیگر منابع موجود در جدول ۱ جای نگرفته است. یکی از اقلام موجود در این ردیف سود سهام شرکت‌های دولتی است که در چهارماهه ابتدایی سال وصولی آن بسیار بیشتر از رقم مصوب چهار ماهه (۱۷۰ درصد رقم مصوب) بوده است.
- درآمدهای مالیاتی با ۸۵ درصد تحقق منبع اصلی تأمین مالی در چهارماهه ابتدایی سال بوده است. حدود نیمی از منابع وصولی چهارماهه از محل درآمدهای مالیاتی محقق شده است.
- درآمدهای گمرکی تنها به میزان ۳۴ درصد از رقم مصوب چهارماهه وصول شده است. مطابق قانون بودجه سال ۱۴۰۲ حدود ۲۶ درصد از درآمدهای گمرکی متعلق به حقوق ورودی خودرو است که با توجه به وارد نشدن خودرو در چهارماهه ابتدایی امسال تحقق آن صفر بوده است. روشن است در صورت واردات خودرو در ادامه سال وصول درآمدهای گمرکی پیش‌بینی شده بهبود خواهد یافت.
- منابع حاصل از صادرات نفت، گاز و میعانات گازی به‌همراه فروش داخلی خوراک مایع ۴۸ درصد تحقق را نسبت به مصوب چهارماهه نشان می‌دهد.
- منابع وصولی از واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها در چهارماهه سال ۱۴۰۲، ۸۳ درصد مصوب چهارماهه است که وصول اقساط واگذاری‌های سال‌های گذشته است.
- عرضه اوراق بدهی در چهارماهه ابتدایی سال انجام نگرفته و بنابراین هیچ منبعی از این محل برای دولت فراهم نشده است.
- درصد تحقق مربوط به «فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول» تنها ۹ درصد است.
- در چهارماهه ابتدایی سال حدوداً ۴۲ هزار میلیارد تومان از محل صندوق توسعه ملی تأمین شده است. در سال گذشته، استقرار از صندوق توسعه منابعی را برای دولت فراهم کرد که بخشی از آن در سال جاری استفاده شد. از آنجایی که این منابع مازاد از محل تحقق مجوز اخذ شده برای برداشت از صندوق توسعه ملی در سال ۱۴۰۱ است بنابراین برای محاسبه دقیق درصد وصول منابع بودجه در سال ۱۴۰۲ می‌بایست از عملکرد کسر شود. پس از این اصلاح میزان تحقق منابع معادل ۶۰ درصد رقم مصوب چهارماهه است.

جدول ۱. مقایسه عملکرد ارقام منابع و مصارف بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب (مبالغ هزار میلیارد تومان)

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۲	مصوب چهاردوازدهم	عملکرد چهارماهه	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۴/۱۲
الف) منابع	۲۰۸۲	۷۰۷	۴۴۹	۶۳
درآمدهای مالیاتی	۷۴۹	۲۵۴	۲۱۶	۸۵
درآمدهای گمرکی	۱۴۵	۴۹	۱۷	۳۴
منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی	۶۲۴	۲۱۲	۱۰۱	۴۸
واگذاری اوراق مالی	۱۸۷	۶۴	۰	۰
واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها	۱۰۶	۳۶	۱۴	۳۸
استفاده از صندوق توسعه ملی	۰	۰	۲۴	-
فروش و واگذاری اموال و غیرمنقول	۱۰۸	۳۷	۳	۹
سایر	۱۶۳	۵۵	۷۴	۱۳۵
ب) مصارف	۲۰۸۲	۷۰۷	۴۶۰	۶۵
اعتبارات هزینه‌ای	۱۵۰۹	۵۱۳	۳۹۷	۷۷
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۳۷۵	۱۲۷	۲۶	۲۱
تملك دارایی‌های مالی	۱۹۸	۶۷	۳۷	۵۵
تکالیف قانونی خارج از سقف مصارف	-	-	۱۵	-

مأخذ: گزارش عملکرد مالی دولت.

مهم ترین نکات مصارف دولت در چهارماهه ابتدایی سال به شرح زیر است:

- ۷۷ درصد اعتبارات هزینه‌ای مصوب بودجه در چهارماهه اول سال ۱۴۰۲ پرداخت شده است. بیشترین پرداختی دولت در چهارماهه ابتدایی سال مربوط به حقوق و مزایای مستمر کارکنان و بازنشستگان است که به ترتیب ۲۸ و ۲۹ درصد محقق شده و اعتباری بالغ بر ۳۶۳ هزار میلیارد تومان برای این موارد پرداخت شده است.
- پرداخت اعتبارات هزینه‌ای استانی در چهارماهه ابتدایی سال تنها ۷ درصد مقدار مصوب چهارماهه است.
- در مورد درصد عملکرد تملک دارایی‌های مالی این نکته شایان ذکر است که مطابق روال همیشگی، بازپرداخت اصل اوراق سررسید شده در چهار ماه ابتدایی سال به صورت کامل انجام گرفته است و عملکرد ۵۵ درصدی ناشی از این است که بخش کمتری از اوراق مالی اسلامی در ماه‌های ابتدایی سال سررسید می‌شود. انتظار می‌رود سررسید حجم قابل توجهی از اوراق بدهی دولت در شش ماهه دوم سال قرار گیرد.
- ردیف «تکالیف قانونی خارج از سقف مصارف» به مواردی اشاره دارد که مصارف مربوطه در جداول بودجه منعکس نشده است. بخش اصلی این ردیف ناشی از اجرای جزء «۴» بند «الف» تبصره «۴۱» است؛ بدین معنی که برای تأمین کسری منابع هدفمندی، منابعی از بودجه عمومی دولت تأمین شده است.
- تفاوت حدوداً ۵۱ هزار میلیارد تومانی عملکرد چهارماهه منابع و مصارف (بیشتر بودن مصارف نسبت به منابع) در واقع نشان‌دهنده کسری تراز نقدی دولت در چهارماهه ابتدایی سال است که نحوه پوشش آن در قسمت بعدی تشریح می‌شود.

۱-۱. تراز کلی بودجه و کسری تأمین نشده

تراز منابع و مصارف دولت در چهارماهه سال جاری با توجه به عدم تحقق کامل منابع، ۵۱ هزار میلیارد تومان کسری داشته است. این کسری از طریق ۲ هزار میلیارد تومان عدم تخصیص سهم عوارض نهادهای ذی‌ربط از ارزش افزوده، ۲۴ هزار میلیارد تومان استفاده از صندوق توسعه (انتقال بخشی از منابع استقراضی از صندوق توسعه ملی، از سال گذشته به سال جاری) و ۲۵ هزار میلیارد تومان ظرفیت ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی (حساب سپرده وجوه) تأمین شده است.

جدول ۲. تراز کلی بودجه و منابع پوشش‌دهنده آن (هزار میلیارد تومان)

نحوه پوشش کسری تراز نقدی			کسری تراز نقدی
استفاده از منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی	استفاده از صندوق توسعه ملی	عوارض ارزش افزوده دریافتنی	تفاضل منابع محقق شده (غیر از استقراض) از مصارف پیش‌بینی شده در سال ۱۴۰۱
۲۵	۲۴	۲	۵۱

مأخذ: محاسبات تحقیق.

جدول ۳ عملکرد چهارماهه بودجه سال ۱۴۰۲ را از منظر ترازهای کلی بودجه‌ای نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود کسری تراز عملیاتی حدود ۹۳ هزار میلیارد تومان است. علاوه بر کسری تراز عملیاتی، پرداخت تکالیف خارج از جداول بودجه نیز حدود ۱۵ هزار میلیارد تومان بوده و با علامت منفی در جدول ظاهر شده است. سه قلم دیگری که در جدول درج شده، با علامت مثبت ظاهر شده و در نهایت پرداختی‌ها و دریافتی‌ها تراز شده است. از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای (تراز مثبت ۷۹ هزار میلیارد تومان)، واگذاری دارایی‌های مالی (تراز مثبت ۳ هزار میلیارد تومان) و منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی و عوارض ارزش افزوده دریافتنی، کسری تراز عملیاتی (معادل ۹۳ هزار میلیارد تومان) و مصارف ناشی از تکالیف فرابودجه‌ای پوشش داده شده است. شایان ذکر است که استفاده از صندوق توسعه ملی اگرچه خارج از منابع مصوب قانون بودجه است اما در محاسبات این جدول با توجه به ماهیت استقراض از صندوق، در قسمت واگذاری دارایی‌های مالی قرار گرفته است.

جدول ۳. ترازهای بودجه‌ای در چهارماهه نخست سال ۱۴۰۲ (هزار میلیارد تومان)

عنوان	عملکرد ۴ ماهه
تراز عملیاتی	-۹۳
تراز سرمایه‌ای	۷۸
تراز مالی	۳
تکالیف خارج از بودجه (عمدتاً مصارف هدفمندی)	-۱۵
استفاده از منابع شرکت‌های دولتی و سهم ارزش افزوده	۲۷

مأخذ: همان.

۱-۲. پیش‌بینی

در جدول ۴ پیش‌بینی کارشناسی پیرامون ردیف‌های اصلی منابع عمومی تا پایان سال ۱۴۰۲ ارائه شده است. با فرض پرداخت همه هزینه‌های عمومی و پس از کسر مبلغی که در چهار ماه ابتدایی از محل صندوق توسعه تأمین شده است، پیش‌بینی می‌شود دولت تا پایان سال ۱۴۰۲ برای تأمین بودجه عمومی به حدود ۳۸۰ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز داشته باشد. شایان ذکر است که این کسری با عدم تخصیص برخی هزینه‌ها مطابق با روال سال‌های گذشته کاهش خواهد یافت.

جدول ۴. عملکرد چهارماهه و پیش‌بینی بودجه در سال ۱۴۰۲

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۲	عملکرد چهارماهه	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۴/۱۲	پیش‌بینی درصد تحقق	پیش‌بینی میزان تحقق
الف) منابع	۲۰۸۲	۴۴۹	۶۳	۸۱	۱۶۷۸
درآمدهای مالیاتی	۷۴۹	۲۱۶	۸۵	۱۰۰	۷۴۹
درآمدهای گمرکی	۱۴۵	۱۷	۳۴	۶۵	۹۴
منابع حاصل از نفت، گاز و میعانات	۶۲۴	۱۰۱	۴۸	۷۰	۴۳۷
واگذاری اوراق مالی	۱۸۷	۰	۰	۱۰۰	۱۸۷
واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها	۱۰۶	۱۴	۳۸	۳۰	۳۲
استفاده از صندوق توسعه ملی	۰	۲۴	-	-	-
فروش و واگذاری اموال و غیرمنقول	۱۰۸	۳	۹	۱۵	۱۶
سایر	۱۶۳	۷۴	۱۳۵	۱۰۰	۱۶۳
ب) مصارف	۲۰۸۲	۴۶۰	۶۵	۱۰۰	۲۰۸۲

۲. بررسی عملکرد تبصره «۱۴»

سرجمع منابع مصوب تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ از محل درآمد حاصل از فروش داخلی فرآورده‌های نفتی (بنزین، گازوئیل و ...)، درآمد حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی و فروش داخلی گاز طبیعی، معادل ۶۵۹ هزار میلیارد تومان است. از این رقم، ۲۲۰ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی قانون بودجه از چهارماهه سال ۱۴۰۲ است که تنها ۵۳ درصد آن تحقق یافته است. چنانچه سایر منابع تأمین اعتبار سازمان هدفمندی‌سازی یارانه‌ها^۱ نیز در نظر گرفته شود، عملکرد منابع با ۲۰۰ هزار میلیارد تومان به ۹۱ درصد مصوب چهار دوازدهم افزایش پیدا می‌کند.

۱. تنخواه‌گردان بانک مرکزی، تنخواه‌خانه، برداشت علی‌الحساب از شرکت ملی گاز و شرکت ملی نفت.

مصارف تبصره «۱۴» در جهت اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها از جمله شامل پرداخت یارانه نقدی، پرداخت هزینه شرکت‌های دولتی حوزه انرژی و حمایت از طرح‌های صرفه‌جویی مصرف سوخت هزینه می‌شود. مصارف چهارماهه ابتدایی سال ۱۴۰۲ به میزان ۱۷۸ هزار میلیارد تومان پرداخت شده است. اختلاف ۲۱ هزار میلیارد تومانی بین عملکرد منابع و مصارف، مربوط به موجودی حساب سازمان هدفمندی یارانه‌ها نزد بانک مرکزی در انتهای دوره است که با توجه به زمان‌بندی خاص برخی مصارف مانند یارانه نقدی خانوارها هنوز پرداخت نشده است.

۱-۲. بررسی منابع و مصارف تبصره «۱۴»

نکاتی درباره تحقق منابع:

- مطابق جزء «۴» بند «الف» تبصره «۱۴» قانون بودجه بانک مرکزی موظف است برای پرداخت به‌موقع مصارف هدفمندی و براساس درخواست سازمان برنامه و بودجه کشور معادل یک درصد (۱٪) جمع مصارف (۶,۶ هزار میلیارد تومان) را به‌صورت تنخواه در اختیار سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها قرار دهد. این حکم مشمول تنخواه خزانه‌داری کل کشور نمی‌شود و به‌عبارت‌دیگر استفاده از تنخواه منابع عمومی بدون سقف است. سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف است در صورت کسری منابع یارانه نقدی منابع را از سایر محل‌ها تأمین و به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کند. بر همین اساس، سازمان هدفمندی در چهارماهه ابتدایی سال تمام سقف مجاز تنخواه بانک مرکزی معادل ۶,۶ هزار میلیارد تومان را بابت پرداخت یارانه نان مصرف کرده و از منابع عمومی نیز استقراض کرده است.
- مبلغ ۵ هزار میلیارد تومان بابت طرح کالابریگ الکترونیکی با استناد به حکم ذیل جدول تبصره «۱۴» از محل منابع بند «ق» تبصره «۱» شامل فروش داخلی و صادرات اتان، پروپان، پنتان و گوگرد از سوی شرکت ملی گاز است. این مبلغ علاوه بر ۱۰ هزار میلیارد تومانی است که از حساب شرکت ملی گاز به‌صورت تنخواه دریافت شده است. متأسفانه در سال‌های اخیر شرکت‌های دولتی حوزه انرژی با مشکل تخصیص اعتبارات از محل منابع واریزی به تبصره «۱۴» روبه‌رو بوده‌اند و این شرایط هر سال تشدید می‌شود. منابعی که این شرکت‌ها از طریق فروش داخلی یا صادرات محصولات به‌دست می‌آورند پس از واریز به حساب سازمان هدفمندی به آنها باز نمی‌گردد. این در حالی است که منابع مذکور باید صرف سرمایه‌گذاری در طرح‌های مختلف از جمله افزایش تولید، ظرفیت انتقال و ذخیره‌سازی و سایر موارد شود.
- عملکرد ۱۱۰ درصدی فروش داخلی فرآورده‌های نفتی ناشی از مصرف بالای بنزین و گازوئیل در داخل است. روند مصرف داخلی با توجه به محدودیت ظرفیت تولید موجب کاهش شدید صادرات فرآورده‌های نفتی نسبت به پیش‌بینی قانون شده است. به‌طوری‌که منابع حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی صرفاً ۳۸ درصد مصوب چهارماهه وصول شده است. عمده صادرات فرآورده شامل نفت کوره است. با توجه به افزایش قابل توجه مصرف بنزین متأسفانه در چهارماهه ابتدایی سال هیچ‌گونه صادرات بنزین صورت نگرفته است. پیش‌بینی می‌شود تا انتهای سال دست‌کم ۱۱۰ هزار میلیارد تومان از منابع صادرات فرآورده‌های نفتی محقق نشود.
- ۴۷ هزار میلیارد تومان از منابع حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی پیش‌بینی شده در چهارماهه ابتدای سال محقق نشده است. یکی از عوامل این موضوع ابهام‌های فراوان در خصوص تعیین تکلیف نرخ خوراک پتروشیمی‌هاست که نهایتاً پس از اعلام مغایرت مجلس، مصوبه آن از سوی دولت اصلاح شد. در مدت چهارماهه، عدم وصول قبوض مصرفی گاز کارخانجات و شرکت‌های بزرگ و بدهی آنها به شرکت ملی گاز نیز بخشی از عدم تحقق این ردیف را توضیح می‌دهد. با توجه به اینکه مصارف ضروری سازمان هدفمندی مانند پرداخت مطالبات گندم‌کاران (یارانه نان) باید در ماه‌های پیش رو انجام شود ضروری است وصول گازبها از سوی شرکت ملی گاز از بدهکاران با جدیت پیگیری شود

جدول ۵. عملکرد چهار ماهه منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ (هزار میلیارد تومان)

ردیف	عنوان	مصوب ۴/۱۲	عملکرد ۴ ماهه	درصد عملکرد چهار ماهه	مصوب سال	درصد عملکرد سال
۱	دریافتی حاصل از فروش داخلی فرآورده‌ها	۳۰۰.۹	۳۴۰.۱	۱۱۰	۹۲۰.۶	۳۷
۲	دریافتی حاصل از فروش صادراتی فرآورده‌ها	۹۷.۳	۳۶.۵	۳۸	۲۹۱۰.۸	۱۳
۳	دریافتی حاصل از فروش گاز طبیعی با احتساب عوارض گازرسانی و مالیات بر ارزش افزوده	۹۱۰.۸	۴۵۰.۹	۵۰	۲۷۵۰.۳	۱۷
۱۸	جمع منابع قانون بودجه	۲۱۹۰.۹	۱۱۶۰.۵	۵۳	۶۵۹۰.۷	۱۸
سایر دریافتی‌ها مازاد بر اعتبارات مصوب		-				
۱	تنخواه‌گردان	-	۷۵.۶	-	-	-
۲	مانده سال قبل	-	۸	-	-	-
	جمع کل منابع	۲۱۹۰.۹	۲۰۰۰.۱	۹۱	۶۵۹۰.۷	۳۰

نکاتی درباره عملکرد مصارف:

- براساس جزء «۶» بند «الف» تبصره «۱۴» قانون بودجه، عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی به منابع عمومی واریز نمی‌شود بلکه صرفاً برای تأمین یارانه نان و مستمری خانوارهای کمیته امداد و بهزیستی به مصرف می‌رسد. در سال زراعی گذشته حدود ۱۰ میلیون تن گندم داخلی خریداری شده و با توجه به نیاز کل کشور، پیش‌بینی می‌شود ۳ میلیون تن نیز واردات گندم انجام شود.^۱ بر این مبنا حدود ۱۵۰ هزار میلیارد تومان اعتبار جهت تأمین یارانه نان مورد نیاز است که به‌رغم هشدارهای کارشناسی در این باره در هنگام رسیدگی به بودجه سال ۱۴۰۲، چاره‌ای برای رفع ناترازی مذکور اندیشیده نشد.
- به‌غیر از هزینه‌های حمل و نقل جاده‌ای، انتقال، ذخیره‌سازی و پخش فرآورده‌های نفتی که براساس بند «و» تبصره «۱۴» از سرجمع فروش قبل از واریز به حساب سازمان هدفمندی قابل پرداخت است و به‌عنوان عملکرد در ردیف‌های ۴ و ۵ جدول ۶ درج شده است، سایر ردیف‌های مربوط به شرکت‌های دولتی حوزه انرژی و تعهدات طرح‌های بهینه‌سازی مصرف سوخت فاقد عملکرد است. فشار مصارف غیرقابل اجتناب مانند یارانه نقدی و مستمری خانوارهای کمیته امداد و بهزیستی در کنار کاهش درآمدهای حاصل از صادرات فرآورده‌ها ناشی از رشد مصرف داخلی به تشکیل چرخه‌ای معیوب منجر شده است. به‌گونه‌ای که به‌دلیل کسری در تبصره «۱۴» منابع مورد نیاز برای ادامه فعالیت و سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی و پیمانکاران بخش خصوصی مجری طرح‌های بهینه‌سازی انرژی با عدم تخصیص مواجه شده و همین موضوع به افزایش رشد مصرف داخلی انرژی، کاهش درآمدهای صادراتی و تشدید ناترازی سازمان هدفمندی منجر می‌شود؛ بدتر شدن ناترازی هدفمندی مجدداً توان و انگیزه افزایش تولید محصولات و صرفه‌جویی داخلی را از بین می‌برد.

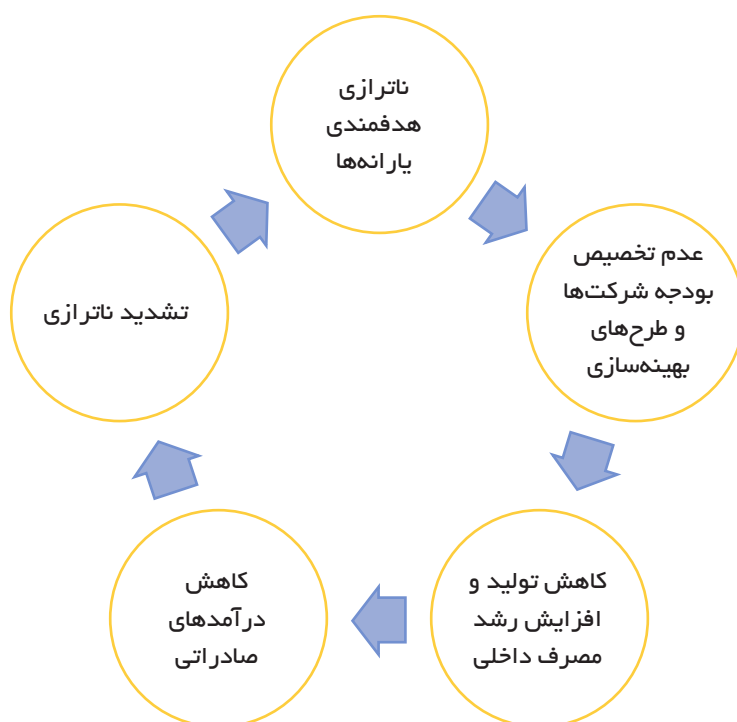
۱. در چهارماهه ابتدایی سال ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تن گندم با قیمت متوسط ۴۳۷ دلار/تن وارد شد.

جدول ۶. عملکرد چهارماهه مصارف تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ (هزار میلیارد تومان)

ردیف	عنوان	مصوب ۴/۱۲	عملکرد چهارماهه	درصد تحقق ۴/۱۲	مصوب سال	درصد عملکرد سال
۱	عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده‌های نفتی	۴۰۰۳	۱	۲۵	۱۲۰۱	۸
۲	عوارض و مالیات ارزش افزوده گاز طبیعی	۱۲۰۱۳	۱۰۲	۱۰	۳۶۰۴	۳
۳	هزینه تولید، انتقال، توزیع و فروش گاز طبیعی	۸۰۱۰	۰	۰	۲۴۰۳	۰
۴	هزینه حمل و نقل جاده‌ای فرآورده‌های نفتی	۶۰۲۷	۶۰۲۶	۱۰۰	۱۸۰۸	۳۳
۵	هزینه انتقال-ذخیره‌سازی و پخش فرآورده‌های نفتی	۶۰۷۳	۶۰۷	۱۰۰	۲۰۰۲	۳۳
۶	سهم شرکت نفت از محل فروش داخلی و صادرات فرآورده‌ها	۱۱۰۶۰	۰	۰	۳۴۰۸	۰
۷	تعهدات دولت در طرح‌های بهینه‌سازی انرژی	۳۰۶۷	۰	۰	۱۱	۰
۸	تعهدات سوخت مصرف‌جویی شده در نیروگاه‌های تجدیدپذیر	۱۰۰۰	۰	۰	۳	۰
۹	حمایت از طرح‌های توسعه، نگهداشت و حفظ ظرفیت تولید، انتقال و پخش فرآورده‌ها	۴۰۶۷	۰	۰	۱۴	۰
۱۰	معافیت هزینه آب، برق و گاز مدارس	۰۰۰۲	۰	۰	۰۰۰۵	۰
۱۱	دو درصد بهای سوخت تحویل هواپیما موضوع ماده (۶۳) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت	۰۰۱۲	۰	۰	۰۰۳۵	۰
۱۲	یارانه نقدی خانوارها	۱۰۵۰۰۰	۱۰۵	۱۰۰	۳۱۵	۳۳
۱۳	مستمری خانوارهای کمیته امداد	۹۰۷۷	۹۰۴	۹۶	۲۹۰۳	۳۲
۱۴	مستمری خانوارهای سازمان بهزیستی	۵۰۲۰	۵۰۲۱	۱۰۰	۱۵۰۶	۳۳
۱۵	یارانه نان	۱۸۰۶۷	۳۱۰۶	۱۶۹	۵۶	۵۶
۱۶	مابه‌التفاوت پترو ارز دارو	۲۳۰۰۰	۱۲	۵۲	۶۹	۱۷
	جمع	۲۱۹۰۹۷	۱۷۸۰۳۷	۸۱	۶۵۹۰۹	۲۷

شکل چرخه معیوب هدفمندی یارانه‌ها

۲-۲. پیش‌بینی^۱

با توجه به رشد بالای مصرف داخلی بنزین و گازوئیل، فروش داخلی فرآورده‌های نفتی بالاتر از پیش‌بینی قانون محقق خواهد شد. کما اینکه در سال ۱۴۰۱ نیز درآمد حاصل از فروش داخلی فرآورده‌های نفتی ۱۳۳ درصد نسبت به پیش‌بینی قانون بودجه عملکرد داشت. طبیعی است به دلیل ثبات و رشد اندک ظرفیت پالایشی کشور، رشد مصرف داخل با کاهش درآمدهای صادراتی همراه است. بنابراین، صادرات فرآورده‌های نفتی عدم تحقق قابل توجه خواهد داشت. دریافتی حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی وابستگی زیادی به تعیین نرخ خوراک پتروشیمی‌ها دارد. پس از کشمکش فراوان نرخ خوراک پتروشیمی‌ها از حالت عدد ثابت خارج شده و به فرمولی که بر اساس ابلاغیه ۲۶ دی ۱۳۹۴ وزارت نفت تعیین شده بود بازگشت. پیش‌بینی می‌شود متوسط قیمت فرمول گاز در طول سال نسبت به فروض قانون بودجه اختلافی نداشته و از این محل کسری ایجاد نشود.

جدول ۷. پیش‌بینی منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه (هزار میلیارد تومان)

عنوان	مصوب قانون بودجه	پیش‌بینی مقدار تحقق یک‌ساله	پیش‌بینی مازاد (کسری)	پیش‌بینی درصد تحقق یک‌ساله (%)
دریافتی حاصل از فروش داخلی فرآورده‌های نفتی	۹۲۰۶	۱۰۰	۷۰۴	۱۰۸
دریافتی حاصل از فروش صادراتی فرآورده‌های نفتی	۲۹۱۰۸	۱۸۱	(۱۱۰۰۸)	۶۲
دریافتی حاصل از فروش گاز طبیعی با احتساب عوارض گازرسانی و مالیات بر ارزش افزوده	۲۷۵۰۳	۲۷۵۰۳	۰	۱۰۰
جمع	۶۵۹۰۷	۵۵۶۰۳	(۱۰۳۰۴)	۸۴

۳. جمع‌بندی

در چهار ماه ابتدایی سال ۱۴۰۲ حدود ۶۰ درصد از منابع، معادل ۴۲۵ هزار میلیارد تومان، محقق شده است و ۶۵ درصد از مصارف، معادل ۴۶۰ هزار میلیارد تومان، پرداخت شده و افزون بر آن پرداختی‌های خارج از مصارف بودجه عمومی نیز بالغ بر ۱۵ هزار میلیارد تومان بوده است. مطابق اعداد مذکور شکاف حدوداً ۵۱ هزار میلیارد تومانی بین دریافتی‌ها و پرداختی‌های دولت وجود دارد. این مبلغ که در واقع کسری تراز نقدی دولت است از سه محل پوشش داده شده است؛ عدم تخصیص ۲ هزار میلیارد تومانی سهم نهادهای ذی‌ربط از عوارض ارزش افزوده، استفاده ۲۴ هزار میلیارد تومانی از صندوق توسعه، برداشت ۲۵ هزار میلیارد تومانی از حساب تمرکز درآمد شرکت‌های دولتی یا سپرده وجوه.

با توجه به عملکرد چهار ماهه منابع و روند پیش رو تا پایان سال پیش‌بینی می‌شود حدود ۸۰ درصد از منابع بودجه عمومی محقق شده و در صورت تخصیص ۱۰۰ درصدی مصارف حدود ۳۸۰ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز باشد. این کسری احتمالی تأمین نشده نسبت به سال‌های گذشته کاهش یافته است و البته انتظار می‌رود مطابق هر سال با عدم تخصیص بخشی از مصارف عمومی کاهش یابد و لذا این کسری قابل مدیریت است.

تحقق عملکرد منابع تبصره «۱۴» قانون بودجه در چهار ماه اول سال ۵۳ درصد رقم مصوب چهار ماهه بوده است. همچنین در این بازه زمانی ۸۱ درصد از مصارف مصوب قانون محقق شده است. شکاف بین منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها از طرق مختلف مانند مانده مصرف نشده از سال ۱۴۰۱ و تنخواه گردان‌های دریافتی، تأمین شده است.

۱. برای اطلاع از جزئیات فروض قانون بودجه و پیش‌بینی از منابع هدفمندی رجوع کنید به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس «تحلیلی بر منابع تبصره «۱۴» در لایحه و قانون بودجه سال ۱۴۰۲» به شماره مسلسل ۱۸۹۵۹.

ناترازی منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها به شکل گیری چرخه‌ای معیوب منجر شده است. منابع مورد نیاز برای ادامه فعالیت و سرمایه گذاری شرکت‌های دولتی و پیمانکاران بخش خصوصی مجری طرح‌های بهینه‌سازی انرژی با عدم تخصیص مواجه شده و همین موضوع به افزایش رشد مصرف داخلی انرژی، کاهش درآمدهای صادراتی و تشدید ناترازی سازمان هدفمندی منجر می‌شود؛ بدتر شدن ناترازی هدفمندی مجدداً توان و انگیزه افزایش تولید فراورده‌ها و صرفه‌جویی داخلی را از بین می‌برد و ناترازی تشدید می‌شود.

با توجه به رشد بالای مصرف داخلی بنزین و گازوئیل پیش‌بینی می‌شود در ادامه سال منابع ناشی از صادرات فراورده‌ها تحقق کمی داشته باشد و در نهایت برای پوشش مصارف هدفمندی یارانه‌ها تا پایان سال به حدود ۱۰۳ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز باشد. با توجه به مصارف غیرقابل اجتناب هدفمندی یارانه‌ها لازم است در اسرع وقت منابع لازم برای تأمین این کسری پیش‌بینی شود.

